

Din digitale gæstelærer: Svend Brinkmann

Lærervejledning til forløbet 'Forstå forholdet mellem demokrati og religion'

Forløbet er udviklet til samfundsfag og kan anvendes i tværfagligt samarbejde med kristendomskundskab

Målrettet elever i udskolingen

Online eller fysisk fremmøde

Forløb på 8-10 lektioner

I demokratier har borgerne frihedsrettigheder, herunder ret til at tænke frit samt udøve og eventuelt skifte tro. Men hvilke problematikker afføder det, når demokratisk vedtaget lovgivning og handlinger begrundet i tro ikke stemmer overens? Eller når religionskritik er beskyttet af ytringsfrihed? I dette forløb spørger gæstelæreren Svend Brinkmann til forholdet mellem demokrati og religion.

Det er vigtigt at overveje, hvilken betydning religion og eventuelt egen tro har i et demokrati. Trosforestillinger kan rumme befalinger om handlinger, der strider mod demokratiske principper eller demokratisk vedtagne love. Samtidig er friheden til at tro og udøve sin tro en rettighed, som beskyttes i et demokrati. Borgere skal kunne leve sammen i et demokrati, selvom de bekender sig til mange forskellige religioner og livsanskuelser, og det kan give udfordringer for både religionerne og demokratiet.

Gæstelæreren Svend Brinkmann er ph.d. i psykologi og professor ved Aalborg Universitet. Han har forsket i og skrevet en række bøger om at være menneske. Senest har Svend Brinkmann skrevet bogen *Mit år med Gud* (2021), hvor han

har sat sig for at bruge et år på at undersøge og diskutere, hvad tro og religion er i en moderne verden.

I gæstelærerforløbet 'Forstå forholdet mellem demokrati og religion' er en af Svend Brinkmanns centrale pointer, at demokratiet skal kunne rumme religionerne - men at religionerne også skal kunne fungere sammen i demokratiet. Det er en af de pointer, der præsenteres i forløbet, og som eleverne får mulighed for at reflektere over.

Forløbets formål

I gæstelærerforløbet får eleverne mulighed for at overveje og drøfte Svend Brinkmanns pointer, tage stilling samt formulere egne synspunkter om religion og demokrati.

Forløbet er udviklet til samfundsfag og kan eventuelt også anvendes i et tværfagligt samarbejde med kristendomskundskab:

- I samfundsfag retter forløbet sig mod kompetenceområdet politik og har særligt fokus på, at eleverne kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger (kompetencemål).
- I et tværfagligt samarbejde med kristendomskundskab kan forløbet knyttes til kompetenceområdet livsfilosofi og etik med henblik på, at eleverne kan forholde sig til den religiøse dimensions indhold og betydning ud fra grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske principper (kompetencemål).

Formålet med forløbet er desuden at løfte elevernes læring, motivere dem og styrke deres trivsel med undervisning af en gæstelærer, der er en faglig kapacitet på sit felt.

Find alle de digitale gæstelærerforløb på www.emu.dk.

Forløbets opbygning

Forløbet med Svend Brinkmann er en podcast bygget op i fire faser. Hver fase understøttes af forslag til undervisningsaktiviteter.

Undervisningen kan gennemføres enten fysisk på skolen, online eller som en kombination. Det vil være en god ide at lytte til podcasten del for del (se tidsangivelser nedenfor).

Inden forløbet påbegyndes, kan læreren introducere forløbets læringsintention. Den går ud på at undersøge forholdet mellem religion og demokrati, eller mere specifikt, hvordan forskellige religioner og livsanskuelser kan sameksistere side om side i demokratiet.

Læreren kan som indledning til forløbet præsentere et par udvalgte eksempler, hvor demokrati og religion kolliderer (eksempelvis omskæringsdebatten og tørklædedebatten samt debatten om assisteret selvmord, parallelsamfund, fri abort og blasfemi). En del af eleverne har formentlig allerede kendskab

til flere eksempler og har synspunkter, som kan drøftes i klassen.

Læreren kan derudover aktivere elevernes forforståelse ved at bede dem skrive en kort beretning til egen logbog om:

- Deres egne refleksioner om de eksempler, som læreren har præsenteret.
- Deres egne erfaringer og eventuelt synspunkter i forhold til demokrati og tro.

Fase 1: Forstå forholdet mellem demokrati og religion

I den første del af podcasten (fra minut 0:00 til minut 6:09) taler Svend Brinkmann om mennesket som "*et politisk dyr*". Beskrivelsen afspejler, at evnen til at være politisk er noget af det, der ifølge Svend Brinkmann kendetegner os som mennesker.

Svend Brinkmann påpeger imidlertid, at mennesker var religiøse, længe før vi blev politiske. Og at der er ikke noget, der tyder på, at vi bliver mindre religiøse. Derfor er det vigtigt, at vi kan respektere borgernes forskellige livsanskuelser og religioner inden for det fælles demokrati, mener Svend Brinkmann.

Læreren kan understøtte elevernes lytning ved at bede dem lægge mærke til, hvad Svend Brinkmann siger om det ansvar og de opgaver, vi som borgere har i et demokrati, hvor der eksisterer forskellige tro og forskellige livsanskuelser.

Læreren kan bede klassen referere og reflektere over Svend Brinkmanns pointer ud fra disse spørgsmål:

- Hvad vil det sige, at mennesket er "*et politisk dyr*", og hvordan adskiller "*et politisk dyr*" sig fra andre dyr?
- Hvad betyder 'sekularisering'?

Læreren kan inden drøftelsen opsummere begrebet 'sekularisering' og introducere begrebet 'religionsfrihed'. Eleverne kan eventuelt undersøge begreberne med afsæt i det, lovgivningen siger om

religionsfrihed (grundlovens § 66-70, straffelovens § 266 b og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 9). I makkerpar kan eleverne drøfte, hvad lovene betyder.

Herefter kan læreren tage følgende spørgsmål op i plenum i klassen:

- Hvad er religionsfrihed?
- Hvad siger lovgivningen om religionsfrihed?
- Hvordan kan vi se, om vi har religionsfrihed i Danmark?

Læreren kan henvise til Svend Brinkmanns budskab om, at vi skal leve sammen i et demokrati, selv om vi har forskellige livsanskuelser og tro. Eleverne kan eventuelt drøfte, om sekularisering og religionsfrihed i Danmark har banet vejen for, at vi kan leve sammen med forskellige livsanskuelser.

Fase 2: Demokratiopfattelser

Svend Brinkmann påpeger i podcastens anden del (fra minut 6:10 til minut 11:40), at alle ved, at der er mange forskellige religioner - men at det ikke er lige så almindeligt anerkendt, at der også findes flere forskellige demokratiopfattelser. I Danmark kan tre meget tydelige og forskellige demokratiopfattelser for eksempel typisk ses i den offentlige debat, nemlig den liberale, den republikanske og den deliberative demokratiopfattelse.

Med henblik på elevernes refleksion over podcasten kan læreren stille følgende spørgsmål i plenum:

- Hvad er kendetegnene ved demokratiet ifølge Svend Brinkmann? Læreren kan bede eleverne være opmærksomme på, at Svend Brinkmann skelner mellem demokrati forstået som styreform og som livsform, og at eleverne derfor også kan skelne mellem de to forståelser.
- Hvad menes der med K. E. Løgstrups udsagn om, at demokrati er "en skikkelig måde at være uenig på"? Læreren kan bede eleverne finde eksempler på, hvor det

lykkes at være "skikkelig uenig", og hvor det modsatte er tilfældet.

Som afslutning på refleksionen kan læreren opsummere klassens pointer.

Læreren kan herefter give et oplæg om eller udlevere en tekst, der præsenterer den liberale, den republikanske og den deliberative demokratiopfattelse. Det kan eksempelvis være teksten *Demokrati og religion*, som kan findes på ucviden.dk.

På den baggrund og med inddragelse af Svend Brinkmanns præsentation i podcasten kan eleverne diskutere, hvad de tre forskellige demokratiopfattelser siger om forholdet mellem demokrati og religion. Diskussionen kan foregå i seks grupper, og læreren kan fordele de tre demokratiopfattelser, så hver gruppe arbejder med en. Det vil sige, at to grupper har samme opfattelse at arbejde med - men læreren kan give dem forskellige læseformål:

- Gruppe 1 kan læse teksten med henblik på at præsentere demokratiopfattelsen.
- Gruppe 2 kan læse teksten med henblik på at præsentere tekstens syn på religion og demokrati.

Efter gruppearbejdet kan grupperne i plenum præsentere mundtligt, hvad de er nået frem til.

Læreren kan efterfølgende spørge eleverne, hvilken demokratiopfattelse de ser hos Svend Brinkmann. Hvis eleverne ikke kan identificere den deliberative demokratiopfattelse, kan læreren identificere den og pege på, hvor opfattelsen viser sig hos Svend Brinkmann i podcasten.

Eleverne kan eventuelt afrunde aktiviteten ved skriftligt eller i et rollespil at rette kritik mod den deliberative demokratiopfattelse ved at indtage de to andre opfattelser.

Fase 3: Rettigheder og pligter i et samfund

I denne del af podcasten (fra minut

11:41 til minut 16:42) fortæller Svend Brinkmann, hvordan nogle historikere mener, at kristendommen er fundament for demokratiet, mens andre indtager det modsatte synspunkt.

Læreren kan nu rejse en diskussion i klassen om spørgsmålet: Er folkekirkens særstilling forenelig med demokratiske principper? Eleverne kan drøfte spørgsmålet i makkerpar, inden der samles op i klassen.

Som næste trin kan eleverne selv undersøge argumenter vedrørende religion i et demokrati. Læreren kan udlevere forskellige tekster, der belyser sagen, eksempelvis debatindlæg. Eleverne kan også læse grundlovens § 4 og § 6 på grundloven.dk eller studere folkekirkens særstilling som beskrevet af departementschef Henrik Nepper-Christensen fra Kirkeministeriet på km.dk. Eleverne kan også få indblik i forskellige synspunkter på folkekirkens særstilling gennem artiklen 'Folkekirkens særstatus: for eller imod?' (2012) fra religion.dk af lektor i praktisk filosofi Sune Lægaard.

Læreren kan understøtte elevernes læsning med et notatark, hvor eleverne kan notere svar på spørgsmål som:

- Hvilke synspunkter udtrykkes vedrørende, om kristendommen har fremmet udvikling af demokrati?
- Hvilke synspunkter udtrykkes vedrørende, om religioner (islam, kristendom mv.) er forenelig med demokrati?

Eleverne kan i makkerpar læse teksterne og udfylde notatarkene, hvorefter de kan præsentere synspunkterne i teksterne i plenum.

Svend Brinkmann giver også udtryk for, at den demokratiske samtale aldrig må stoppe - heller ikke med henvisning til hellige skrifter eller Gudgivne sandheder. Hvis der er en modsætning, siger han, mellem det, vi antager, at Gud ønsker af os, og det, et demokratisk flertal i samfundet bestemmer,

så følger vi det demokratiske flertals beslutninger. Vi har skabt et samfund, hvor demokratiet står over religionen. Svend Brinkmann beder eleverne overveje dette. Læreren kan derfor sætte en aktivitet i gang, hvor eleverne kan drøfte Svend Brinkmanns tanker. Det kan med fordel være en refleksion i makkerpar uden fælles deling i klassen.

Fase 4: Tro og tvivl

Svend Brinkmann fortæller i podcastens sidste del (fra minut 16:43 og ud), at han kan være i tvivl, når han skal tage stilling til store og vigtige spørgsmål. Han fortæller dog også, at både når det gælder tro og politik, er det vigtigt at kunne være i tvivl, for tvivlen åbner for demokratisk samtale og for det åbne møde med andre.

Med afsæt i Svend Brinkmanns refleksioner over tro og tvivl kan læreren facilitere en gruppediskussion, hvor eleverne blandt andet kan forholde sig til:

- Hvilke store spørgsmål kan man være i tvivl om på samfundsplan henholdsvis i den enkeltes liv? Er I nogensinde selv i tvivl? Hvornår?
- Hvordan føles det at være i tvivl? Svend Brinkmann lægger op til, at det er godt at være i tvivl - kan I genkende det?
- Kan I komme med eksempler på et tilfælde, hvor I var meget i tvivl om en stor beslutning, og hvor det endte godt eller dårligt?

Som afsluttende øvelse til den samlede podcast kan eleverne organiseres i grupper, hvor de kan undersøge problemstillinger inden for de gennemgående temaer som:

- Svend Brinkmann siger, at demokrati og religion kan have det vanskeligt sammen. Hvilke eksempler fra dagens Danmark kan I finde på det?
- Hvilke rettigheder og pligter har borgere i Danmark vedrørende religion og demokratisk deltagelse?

- Hvordan ønsker I selv, at forholdet mellem religion og demokrati skal være?

Eleverne kan selv tilføje problemstillinger til yderligere undersøgelse og research i arbejdet med den samlede podcast. Eleverne kan også selv finde supplerende materiale til at undersøge den valgte problemstilling, eller læreren kan hjælpe.

Kilder til debatten om forholdet mellem demokrati og religion kan findes på Infomedia, forskellige trossamfunds hjemmesider, YouTube og øvrige steder på internettet.

På baggrund af elevernes undersøgelse af problemstillinger og af deres egne erfaringer kan eleverne gruppevis udarbejde præsentationer af deres svar på problemstillingerne. Eleverne kan eventuelt lade sig inspirere af Svend Brinkmann til at lave egne podcasts eller blot lægge tale ind på en præsentation. Målgruppen for formidlingen kan være jævnaldrende børn og unge.

Eleverne kan afslutningsvis præsentere og formidle formidlingsproduktet til klassen med efterfølgende diskussion og feedback. Derefter kan læreren perspektivere til elevernes egen situation og eksempelvis spørge:

- Hvordan oplever du, at forløbets problemstillinger berører dit eget liv?
- Hvordan vil du fremover håndtere forholdet mellem demokrati og religion?
- Øvelsen startes som individuel refleksion fulgt af udveksling i makkerpar og afsluttes med fælles dialog i klassen.

Evaluering

I gæstelærerforløbet med Svend Brinkmann får eleverne løbende feedback på deres præsentationer fra andre elever og fra læreren.

Opsummerende for forløbet vender læreren tilbage til læringsintentionen. Læreren spørger eleverne, i hvilket omfang de har opfyldt (dele af) læringsintentionen. Fik eleverne mulighed for sammen af drøfte og selv tage stilling til samt formulere synspunkter på religion og demokrati?

Læreren kan tegne en tidslinje over undervisningsforløbet (tavle, plancher eller lignende) for at understøtte, at eleverne kan huske de forskellige delelementer i forløbet.

Læreren kan efterspørge elevernes feedback på undervisningen i plenum:

- Når eleverne tænker tilbage på forløbet, hvor oplevede eleverne så, at de fik mest ud af forløbet? Hvor oplevede de, at de fik vanskeligheder med det, de skulle lære?
- Hvad gjorde, at eleverne fik noget ud af forløbet? Hvad gjorde, at de fik vanskeligheder?

Tilrettelæggelse

Inden forløbet igangsættes, kan læreren lytte til den samlede podcast og gennemgå de foreslåede aktiviteter for at reflektere over klassens niveau. Det anbefales, at eleverne lytter til podcasten i de faser, som er tidsangivet, og arbejder med aktiviteter, der knytter sig til de enkelte faser.

Forløbet forudsætter, at eleverne kan arbejde med informationssøgning på internettet. Hvis dette ikke er muligt, kan læreren forud for forløbets igangsættelse sammensætte en række informationspakker, som eleverne kan bruge til aktiviteterne.

Til formidlingsopgaven skal eleverne bruge tekniske faciliteter til lydoptagelser eller andre typer af præsentationer som PowerPoint eller lignende.

Det er vigtigt, at eleverne kan arbejde i grupper med drøftelser, undersøgelser og præsentationer i en form for projektarbejde. Det kan understøtte deres kompetencer i forhold til projektopgaven i 9. klasse. Eleverne skal derfor arbejde med afgrænsning af emner og opstilling af problemstillinger og analyse af materiale og kilder.

Hvis undervisningen er online...

Hele forløbet kan gennemføres som fjernundervisning, men det vil være hensigtsmæssigt for læring og trivsel, hvis forløbet kan kombinere fjernundervisning og fysisk fremmøde.

Såfremt hele forløbet skal foregå online, skal eleverne have gode online mødefora såsom breakout rooms på skolens virtuelle platform til gruppedrøftelser og programmer til at udarbejde digitale præsentationer.

Publikationen er udarbejdet juli 2021 af Rambøll Management Consulting, Københavns Professionshøjskole, VIA University College, Syddansk Universitet og Operate for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet.

Grafisk tilrettelæggelse: Operate

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**

RAMBOLL

SDU

OPERATE